

УДК 376.37-053.465.07/.11

В. В. Карпенко

магістрант спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

НАПРЯМКИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З КОРЕКЦІЇ ДИСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Розглянуто напрямки логопедичної роботи з корекції дисграфії. Обґрунтовано значущість корекції дисграфії.

Рассмотрены направления логопедической работы по коррекции дисграфии. Обоснована значимость коррекции дисграфии.

The directions of speech therapy work on the correction of dysgraphia are considered. The significance of dysgraphic correction is substantiated.

Ключові слова: логопедична робота, корекція, дисграфія, молодші школярі.

Ключевые слова: логопедическая работа, коррекция, дисграфия, младшие школьники.

Key words: speech therapy, correction, dysgraphia, younger students.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної педагогіки орієнтований на формування в учнів початкових класів базових компетенцій, що дозволяють успішно оволодівати навчальною діяльністю. Однією з таких компетенцій є письмо. Нажаль не всі школярі опановують письмовим мовленням без проблем. У деяких виникає порушення письма, так звана дисграфія.

В наш час, незважаючи на те що дисграфія вивчається з різних позицій (клінічних, психологічних, нейропсихологічних, психолінгвістичних, педагогічних, логопедичних) вітчизняними і зарубіжними дослідниками, пошук оптимальних шляхів корекції дисграфії залишається однією з актуальних завдань логопедії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз літератури і досвід практичної роботи вказують на труднощі оволодіння школярами грамотним письмом в перші роки навчання; однією із перешкод на шляху успішного засвоєння письма визнана

дисграфія (Р. Левіна, Р. Лалаєва, І. Садовнікова та інші).

Дисграфія, як показують існуючі дослідження, може бути обумовлена не тільки мовленнєвими порушеннями, але і несформованістю одного або декількох немовленнєвих компонентів, що входять в структурний склад навичок письма: зорових, зорово-моторних, моторних, функцій програмування і контролю. Науковому доказу цих даних присвячені дослідження Т. Ахутіної, М. Безруких, О. Величенкової, О. Іншакового, О. Корнева та інших.

Мета статті – висвітлити напрямки логопедичної роботи з корекції дисграфії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасної, оновленої системи початкової освіти і вимог державного освітнього стандарту, що пред'являються до педагогів, виникає необхідність в аналізі недостатності мовленнєвого розвитку з акцентом на виділення первинної неповноцінної ланки в тріаді «здатність – діяльність – компетенція», що дозволить вибрати адекватні підходи до корекції та прогнозувати динаміку мовленнєвого розвитку дитини [2, с. 23].

У сучасній логопедії існує ціла низка напрямів та методів корекційної роботи, спрямованих на подолання порушень писемного мовлення. У методиці О. Токаревої корекційна робота, спрямована на подолання дисграфії, тісно пов'язана з корекцією порушень звуковимови, розвитком фонематичного слуху і формуванням звукового аналізу слова. В якості одного з найважливіших принципів роботи вказується принцип наочності. При цьому автор підкреслює, що логопедична робота при розладах письма з різними групами дітей повинна будуватися з урахуванням механізму порушення, в залежності від того, який із аналізаторів первинно порушений [1, с. 52].

Зміст методики логопедичної роботи з корекції порушень писемного мовлення у дітей, розробленої Р. Лалаєвою, залежить від виду дисграфії та порушених механізмів письма і читання. Так, при артикуляторно-акустичній дисграфії, дисграфії на основі порушень фонемного розпізнавання і фонематичної дислексії корекційна робота будується в два етапи.

На першому етапі опрацьовується кожен зі змішуваних звуків, на другому етапі логопед працює над слуховою і вимовною диференціацією змішуваних звуків. Крім того, передбачається робота з корекції звуковимови. Формування і розвиток вимовних диференціювань здійснюється в тісному зв'язку з розвитком фонематичного аналізу і синтезу [4].

Логопедична робота у молодших школярів із дисграфією на ґрунті порушення мовленнєвого аналізу і синтезу і фонематичної дислексії проводиться за трьома напрямками: розвиток аналізу структури речення, розвиток складового аналізу і синтезу та розвиток фонематичного аналізу і синтезу. В якості основних напрямків корекційної роботи при аграматичній дисграфії та дислексії автор виділяє наступні: робота над морфологічною системою мови і формування структури речення [4].

Розвиток морфологічної системи мовлення проводиться в тісному зв'язку із засвоєнням структури речення, розвитком лексики, формуванням фонематичного аналізу і синтезу. При корекції оптичної дисграфії та дислексії основна увага спрямована на розвиток зорового сприймання, зорового аналізу і синтезу і зорової пам'яті, формування просторових уявлень і мовленнєвих позначень зорово-просторових відносин, диференціацію змішуваних букв [5, с. 103].

О. Корнев пропонує комплексний підхід до подолання дисграфії і дислексії. Даний підхід включає наступні напрямки: психотерапевтичну роботу, медикаментозне лікування і лікувально-педагогічні заходи. Автор підкреслює, що, на думку низки дослідників, психотерапія повинна бути одним із провідних напрямків роботи з дітьми. При цьому психотерапевтична робота повинна проводитися не тільки з дитиною, але і з її сім'єю [2, с. 28].

В наш час розробляються програми надання психологічної допомоги учнями із труднощами в навчанні, в тому числі з дисграфією, дислексією і дискалькулією [3, с. 169].

Корекційна робота з дітьми передбачає вирішення багатьох завдань: розвиток когнітивних здібностей, корекцію несприятливих особистісних особливос-

тей, розвиток міжособистісних взаємодій і комунікативних умінь, психосоматичне оздоровлення, психолого-педагогічна робота з батьками, психолого-педагогічний супровід дітей, які перебувають на домашньому навчанні.

Автори використовують в роботі методи тілесноорієнтованої терапії, арт-терапії, елементи нейролінгвістичного програмування, рухові та когнітивні прийоми, вікове психологічне консультування. Програма підбирається для кожної дитини індивідуально. За даними авторів, позитивний результат з'являється вже через 15 занять і проявляється в зникненні навчальних і особистісних проблем.

Низка авторів вказують на необхідність медикаментозного лікування дисграфії і дислексії у дітей. Так, комплексне обстеження дітей різними фахівцями до і після курсу лікування показало, що навіть без додаткових корекційно-педагогічних занять в 47% випадків спостерігається позитивний ефект. Він проявляється в поліпшенні характеристик поведінки, показників читання і письма, шкільної успішності з читання та письма [1, с. 50].

На тлі лікування спостерігається значне зменшення числа оптичних і граматичних помилок, в той час як число помилок, пов'язаних із порушенням фонематичного сприйняття, істотно не змінюється. При цьому ні у одного пацієнта не спостерігається побічних ефектів. Виходячи з цього, автори роблять висновок про те, що своєчасно проведене медикаментозне лікування в поєднанні з методами психолого-педагогічної корекції сприяє найбільш повній корекції проявів порушень писемного мовлення у дітей.

Таким чином, в сучасній логопедичній літературі є лише загальні вказівки на необхідність формування і розвитку немовленнєвих функцій, що входять в системну організацію письма (за винятком оптико-просторових функцій). Проте не висвітлені питання формування і розвитку вищих психічних функцій у процесі корекційної логопедичної роботи з подолання порушень писемного мовлення.

Психологічний аспект корекції дисграфії розроблений недостатньо. Окремі дослідження спрямовані на вивчення особливостей окремих психічних функцій, або різних видів того або іншого пізнавального процесу. Комплексне дослідження стану вищих психічних функцій у дітей із порушеннями писемного мовлення з виділенням синдромів порушень не проводилося. Відсутні дані про взаємозв'язок порушень тих чи інших пізнавальних процесів зі ступенем вираженості дисграфії і типом специфічних помилок.

Такий підхід до вивчення психічних функцій у дітей із дисграфією призводить до того, що є лише загальні описи особливостей психічної діяльності даної категорії учнів. Аналіз літературних даних показує, що необхідно подальше дослідження стану пізнавальної діяльності молодших школярів із порушеннями писемного мовлення. Актуальною проблемою є розробка методики комплексного корекційного впливу з урахуванням особливостей розвитку вищих психічних функцій даної категорії дітей. Це пов'язано з кількома факторами. По-перше, до цих пір існують різні точки зору, пов'язані з визначенням, патогенезом, механізмами, симптоматикою дисграфії. По-друге, є лише загальні описи особливостей пізнавальної діяльності учнів з порушеннями писемного мовлення. У той же час спеціального комплексного дослідження особливостей вищих психічних процесів, їх системного аналізу до сих пір не проводилося. Це дозволяє розглядати дане питання як актуальну, маловивчену проблему. По-третє, комплексне вивчення особливостей пізнавальної діяльності школярів із дисграфією дозволить підвищити ефективність логопедичної роботи з подолання порушень письма і читання [3, с. 256].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже проблема порушення письма є актуальною в умовах сучасного освітнього процесу. Аналіз літературних джерел вказує на необхідність комплексного підходу до вирішення цієї проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та перевірці ефективності методики

подолання дисграфії у дітей молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Величенкова О. А. Комплексный подход к анализу специфических нарушений письма у младших школьников / О. А. Величенкова, О. Б. Иншакова, Т. В. Ахутина // Школа здоровья. – 2001. – № 4 – С. 47 – 54.
2. Иншакова О. Б. Изучение актуальных проблем дисграфии в контексте мультидисциплинарного подхода / О. Б. Иншакова // Гуманитарные исследования. – 2011. – № 4 – С. 22 – 28.
3. Корнев А. Н. Нарушения чтения и письма у детей / А. Н. Корнев. – СПб. : Речь, 2003. – 330 с.
4. Лалаева Р. И. Дифференциальная диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников [Текст] : учеб.-метод. пособие / Р. И. Лалаева, Л. В. Венедиктова; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. – Санкт-Петербург : Образование, 1997. – 171 с.
5. Логинова Е. А. Нарушения письма. Особенности их проявления и коррекции у младших школьников с задержкой психического развития: Учебное пособие / Под ред. Л. С. Волковой. – СПб. : «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2004 – 208 с.

УДК 376.42

Н. В. Коркішко

магістрант спеціальності
«Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)»

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ХАРАКТЕРИСТИКА ФОНЕТИКО- ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті висвітлена характеристика фонетико-фонематичних процесів у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.

В статті освещена характеристика фонетико-фонематических процессов у детей старшего дошкольного возраста с задержкой психического развития.

The article highlights the characteristics of phonetic-phonemic processes in children of preschool age with mental retardation.